

Określenie tożsamości miejsca poprzez analizę przestrzenno-krajobrazową. Studium przypadku dawnej miejscowości Wieniawa w Lublinie

Wojciech Jabłoński

<https://orcid.org/0000-0002-4954-2279>

w.jablonski@pollub.pl

Katedra Architektury, Urbanistyki i Planowania Przestrzennego,
Wydział Budownictwa i Architektury, Politechnika Lubelska

Streszczenie: W artykule przedstawiona została analiza przestrzenno-krajobrazowa obszaru dawnej miejscowości Wieniawa w Lublinie, na podstawie której wyszczególnione zostały cechy lokalnego krajobrazu antropologicznego. W ramach pracy wykonano w 2022 roku szereg analiz, w tym między innymi: widokowe, historyczne, kubaturowe, stanu zagospodarowania oraz dokumentów planistycznych i decyzji administracyjnych. Na ich podstawie podjęto próbę określenia tożsamości miejsca analizowanego obszaru.

Słowa kluczowe: Wieniawa, Lublin, tożsamość miejsca, analiza przestrzenno-krajobrazowa, analiza urbanistyczna

Wstęp

Na przestrzeni XX wieku miasta polskie ulegały silnym przeobrażeniom. Wydarzenia geopolityczne, takie jak odzyskanie niepodległości, II wojna światowa, czasy Polskiej Republiki Ludowej, odcisnęły znaczący wpływ na wygląd i wizerunek miast polskich. O ile część z nich, takich jak wojna i częściowo polityka przestrzenna rządów centralnych PRL, miała charakter destrukcyjny lub negatywny, o tyle w części z nich odnaleźć można również próby poszukiwania nowych form w architekturze polskiej. Wszystkie te zmiany miały niebagatelne znaczenie dla krajobrazu miejskiego, a dalej na tak zwaną tożsamość miejsca. Niejednokrotnie w obszarach antropologicznych zmiany przestrzenne postępują bardzo szybko, zacierając tym samym pierwotny charakter miejsca.

Tożsamość miejsca i analizy krajobrazowe – zarys problematyki

Na przełomie XX i XXI wieku pojęcie „tożsamości miejsca” stanowiło bardzo istotne zagadnienie badawcze. Szczególnie istotną pracą na temat pojęcia tożsamości miejsca oraz próby jego określenia jest praca doktorska Marzeny Siestrzewitowskiej¹. Część pracy stanowi podsumowanie poglądów polskich naukowców z dziedziny architektury na temat pojęcia tożsamości przestrzeni, miejsca. Na podstawie tych poglądów, Marzena Siestrzewitowska łączy pojęcie tożsamości z pojęciem ducha miejsca *genius loci*, charakteru przestrzeni. Zwraca uwagę

1 Siestrzewitowska M.J., *Ochrona tożsamości przestrzennej na przykładzie wybranych miast Lubelszczyzny: Ostrów Lubelski, Biłgoraj, Kraśnik*, Politechnika Lubelska, Lublin 2011.

na aspekty fizyczne miejsca – takie jak charakter i forma zabudowy, faktura i kolor oraz na aspekty nie-fizyczne – społeczne, kulturowe, tradycje².

Należy jednak zwrócić uwagę, że poszukiwania z zakresu tożsamości miejsca rozpoczęły się znacznie wcześniej. Oskar Sosnowski w wykładach w czasach II Rzeczypospolitej na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej starał się odnaleźć charakterystyczne cechy krajobrazu miejskiego na przykładzie Warszawy – zwracał tu szczególną uwagę na podkreślenie naturalnych uwarunkowań – skarpy nadwiślańskiej z „masami architektonicznymi”³.

Innym podejściem charakteryzowała się postawa Bolesława Szmidta, który doszukiwał się scenerii miasta – zbioru indywidualnych cech danego miejsca decydującego o niepowtarzalnym, indywidualnym charakterze. Zauważał jednocześnie, że sceneria miejsca nie zawsze musi być jednorodna i jednopłaszczyznowa i jest zapisem ciągłych przeobrażeń, jakim podlega miejsce⁴.

Istotnym problem jest również przyjęcie właściwej metody analiz przestrzenno-krajobrazowych. Metodologia badań krajobrazu jest bardzo zróżnicowana. Przyjęcie właściwej metodyki zależne jest od wielu czynników, spośród których wymienić można: charakter analizowanego obszaru – naturalny/antropogeniczny, miejski/ruralistyczny, wielkość – skala obszaru, a także celu, w jakim podjęte są badania, np. charakterystyka przestrzeni, problem projektowy lub analiza wpływu planów inwestycyjnych na krajobraz.

Donald W. Meinig zwraca szczególną uwagę na zależność pomiędzy postrzeganiem i przedstawieniem krajobrazu a indywidualnymi doświadczeniami odbiorcy. Tym samym krajobraz, a co za tym idzie – tożsamość miejsca, może być zależny od zbiorów skojarzeń osoby obserwującego i jego celu⁵. Anna Górka zwraca uwagę, że podział zaproponowany przez Meiniga stanowi znaczące uogólnienie i nie wyczerpują w pełni możliwości interpretacyjnych krajobrazu⁶.

W przypadku badań polegających na określeniu tożsamości miejsca metody powinny opierać się na ogólnej charakterystyce miejsca. Takie analizy zazwyczaj dotyczą przestrzeni antropologicznej o stosunkowo niewielkich obszarach – dzielnica, osiedle, zespół zabudowy lub przestrzeń publiczna. Sam zakres analiz także w przypadku analiz będzie bardzo szeroki, od problemów geograficznych, geologicznych, przez analizy inżynierskie do ekonomicznych i społecznych⁷.

Metody i cele badawcze

W pracy wykorzystano tradycyjne metody badawcze architektoniczno-urbanistyczne, które obejmowały: kwerendy archiwalne, badania terenowe, sporządzenie dokumentacji fotograficznej oraz inwentaryzacji urbanistycznej, a także analizy materiałów kartograficznych, planistycznych oraz dokumentów prawa krajowego i lokalnego. Analizy przestrzenno-krajobrazowe wykonane zostały w sierpniu 2022 roku, obejmowały analizy: funkcjonalne, kompozycji urbanistycznej, kubaturowej – wysokości zabudowy, historycznych, w tym datowanie czasu powstania obiektów oraz przeobrażenia urbanistyczne terenu, analizy widokowe obejmujące ekspozycję bierną oraz ekspozycję daleką. W analizie kompozycyjnej przebadany został przede wszystkim ciąg czasoprzestrzenny ulic Stanisława Leszczyńskiego, Czechowskiej, alei Jana Długosza. Analizą nie została objęta kompozycja Ogrodu Saskiego.

2 Ibidem, s. 22–23.

3 Szmidt B., *Odbudowa Warszawy: ośrodki, zespoły i akcenty architektoniczne*, [w:] *Biuletyn TUP*, nr 1/1944, Londyn 1944, s. 80–81.

4 Szmidt B., *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 275–276.

5 Górka A., *Krajobrazowy wymiar ruralistyki*, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2017, s. 55 za Meinig D.W., *The Beholding Eye: Ten Versions of the Same Scene*, [w:] D.W. Meinig, J.B. Jackson (red.), *The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays*, Oxford University Press, New York, 1979.

6 Górka A., *Krajobrazowy wymiar ruralistyki*, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2017, s. 55–56.

7 Kolen J., Renes H., Bosma K., *Landscape biography*, Van den Brink A., Bruns D., Tobi H., Bell S. (red.), *Research in Landscape Architecture: Methods and Methodology*, Routledge, Nowy Jork, 2017, s. 124–125.

Zakres analiz określony został na podstawie powiązań funkcjonalno-przestrzennych obszaru zlokalizowanego przy dawnym rynku Wieniawy – obecnie rejon skrzyżowania ul. St. Leszczyńskiego i Al. Jana Długosza. Zakres terenu analiz został ograniczony:

- od strony południowej: granicą pomiędzy Ogrodem Saskim a Al. Raclawickimi;
- od strony zachodniej: ul. Józefa Poniatowskiego;
- od strony północnej: rzeką Czechówką;
- od strony wschodniej: ulicami Lubomelską i Wieniawską.

Celem analizy jest sporządzenie ogólnej charakterystyki terenu wraz z próbą określenia tożsamości miejsca. W tym celu za centralny punkt odniesienia analiz wybrano najstarsze zabudowania w terenie, znajdujące się przy ul. St. Leszczyńskiego 50. Na działce znajduje się zabudowa – zabytkowy obiekt dawnego Magistratu Gminy Konopnica oraz budynek gospodarczy. Ponadto działka ta znajduje się w obszarze dawnego Rynku miasteczka Wieniawa, w rejonie przecięcia się dwóch najważniejszych osi komunikacyjnych miejscowości. W celu określenia perspektyw rozwoju przestrzennego i dalszego kierunku kształtowania się form zabudowy w analizowanym terenie, wykonano również analizy dokumentów planistycznych oraz wydanych decyzji administracyjnych.

Miejscowość Wieniawa – zarys historii

Pierwotnie tereny wiejskie na obszarze Wieniawy należały do rodu Lubomelskich. Na początku XVII wieku tereny folwarku i ogrodów przeszły do rodu Leszczyńskich herbu Wieniawa, od których pochodzi nazwa miejscowości. Od 1660 roku miejscowość funkcjonowała jako jurydyka szlachecka. W 1828 roku miasteczko sprzedane zostało rządowi⁸. W XIX wieku dyskutowana była kwestia włączenia Wieniawy w granice Lublina, jednak ze względu na niedofinansowanie miasteczka oraz niechęć mieszkańców, włączenie nie doszło do skutku⁹. Ostatecznie Wieniawa została włączona w granice administracyjne Lublina w 1916 roku¹⁰.

Wieniawa rozwijała się stopniowo. Na początku XIX wieku jedynym murowanym obiektem była nieistniejąca już synagoga. W tym okresie zamieszkiwana była przez 675 mieszkańców, z czego 80% stanowili Żydzi. W 1869 roku Wieniawa utraciła prawa miejskie i włączona została jako osada do gminy Konopnica. W tym czasie posiadała 1680 mieszkańców, a na początku XX w. już 5565¹¹.

W czasie II wojny światowej ludność żydowska została przesiedlona do getta na Podzamczu. Żydowskie zabudowania zostały zniszczone, natomiast magistrat gminy Konopnica zaadaptowany został na potrzeby okupanta. Niemcy ponadto zniszczyli cmentarz żydowski, przygotowując w jego miejscu stadion sportowy¹².

Po II wojnie światowej obszar Wieniawy zabudowywany i adaptowany był przede wszystkim na cele użyteczności publicznej i administracji. W północnej części wzniesione zostało osiedle mieszkaniowe, składające się z pięciu jedenastokondygnacyjnych obiektów wraz z zabudowaniami garaży oraz przedszkola.

Analiza przestrzenno-krajobrazowa dawnej miejscowości Wieniawa w Lublinie

Analizowany obszar znajduje się w sąsiedztwie północno-zachodniej części śródmieścia Lublina. Zabudowa na obszarze ma zróżnicowany charakter zarówno pod kątem formy obiektów, jak i funkcji. W północnej części obszaru znajduje się zabytkowy park miejski Ogród Saski, w zachodniej części terenu dominuje zabudowa o funkcji edukacji – szkół podstawowych, liceum i techników. W północnej części znajdują się wysokie zabudowania mieszkaniowe oraz otwarte tereny boisk sportowych klubu Lublinianka oraz dawnego cmentarza żydowskiego. W centralnej części rozciąga się główna oś komunikacyjna obszaru – ul. Stanisława Leszczyńskiego. Wschodnia

8 Witkowski W., *Podlubelska Wieniawa*, „Rocznik Lubelski” 1971, XIV.

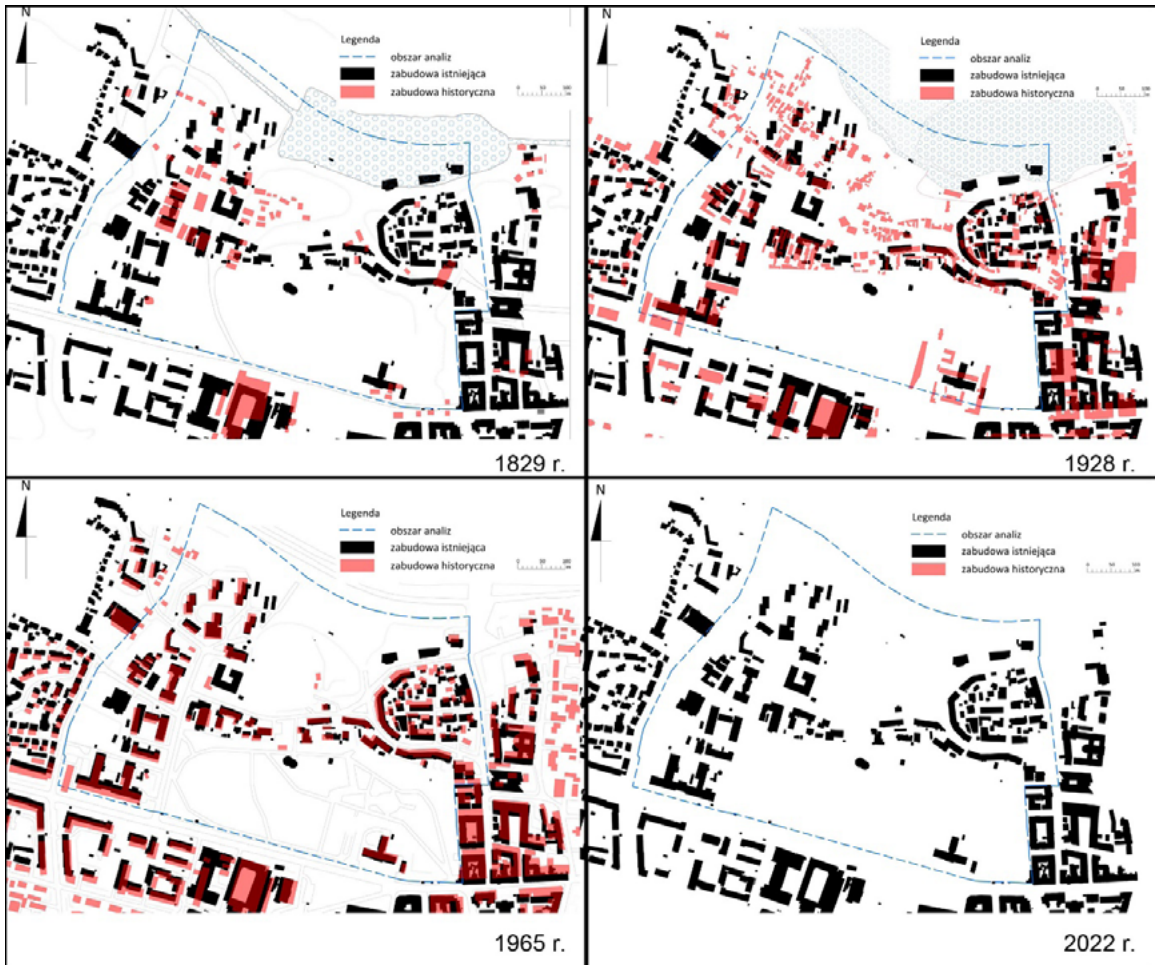
9 Przesmycka N., *Lublin: przeobrażenia urbanistyczne 1815 – 1939*, Politechnika Lubelska, Lublin 2012, s. 50.

10 Ibidem, s. 140.

11 Witkowski W., *op. cit.*

12 *Dzielnice Lublina – Wieniawa*, Teatr NN, źródło: <https://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/dzielnice-lublina-wieniawa/> (dostęp: 25.08.2022 r.).

część analizowanego terenu ma charakter zabudowy śródmiejskiej usytuowanej wzdłuż pierzei ulicznych o funkcji mieszanej – mieszkaniowo-usługowej oraz usługowej.

Ryc. 1. Przeobrażenia urbanistyczne Wieniawy, Lublin (oprac. W. Jabłoński, A. Bylicka, na podstawie: 1829 r. – *Plan miasta Lublina*, 1829 r., APL, PmL, sygn. 7, 1928 r. – *Mapa ewidencyjna miasta Lublina*, Biuro Regulacji miasta Lublin, 1928 r., źródło: <https://teatrnn.pl/miejsca/mapy>, dostęp: 25.08.2022 r.), 1965 r. – Mapa topograficzna, 1965 r., (źródło: <https://mapy.geoportal.gov.pl>, dostęp: 24.08.2022 r., 2022 r. – <https://geoportal.lublin.eu/2d/> (dostęp: 03.08.2022 r.)

Urban transformations of Wieniawa, Lublin: (authors: W. Jabłoński, A. Bylicka, based on: 1829 – *Plan of the city of Lublin*, 1829, APL, PmL, sign. 7, 1928 – *Map of the city of Lublin*, Regulatory Office of the City of Lublin, 1928, source: <https://teatrnn.pl/Miejsce/mapy>, access: August 25, 2022), 1965 – *Topographic map*, 1965 (source: <https://maps.geoportal.gov.pl>, access: August 24, 2022, 2022 – <https://geoportal.lublin.eu/2d/> (access: August 3, 2022)

Układ urbanistyczny miejscowości Wieniawa uległ znaczącym przeobrażeniom na przestrzeni XX wieku, całkowicie zmodyfikowana została forma zabudowy w obszarze dawnego rynku (Ryc. 1). Pozostałościami po oryginalnych układach osadniczych są wyłącznie szlaki komunikacyjne, a jedynymi zachowanymi obiektami z wieku XIX są obiekty dawnego magistratu gminy Konopnica oraz pozostałości po cmentarzu żydowskim.

Ryc. 2. Zachodnia część ulicy Stanisława Leszczyńskiego, Lublin; od lewej: budynek GUS, dawny magistrat gminy Konopnica, zabudowa mieszkaniowa (za drzewami), budynek UP, budynek mieszkaniowo-usługowy, budynek mieszkaniowy (fot. autor 08.2022)

Western part of Stanisława Leszczyńskiego Street, Lublin; from the left: the building of the Central Statistical Office, the former magistrate of the Konopnica commune, residential buildings (behind the trees), the building of the University of Life Sciences, a residential and commercial building, a residential building (photo: author 08.2022)

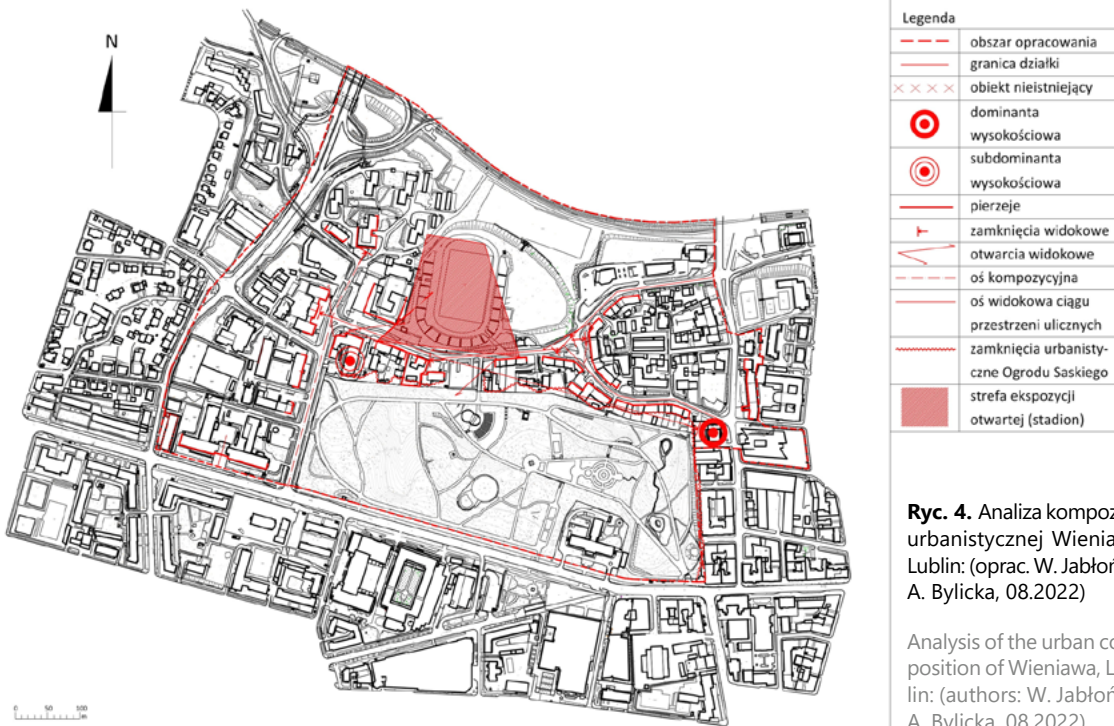
Na obszarze opracowania występują obiekty powstałych w różnych okresach przede wszystkim XX wieku. Rejon ten cechuje się znaczącą różnorodnością stylistyczną. Najczęściej występującym stylem jest modernizm, zarówno z okresu dwudziestolecia międzywojennego, jak i okresu PRL. Tym samym oryginalny, małomiasteczkowy charakter Wieniawy uległ całkowitej zmianie. Niskie drewniane obiekty, uzupełnione pojedynczymi murowanymi obiektami użyteczności publicznej zastąpione zostały zabudowaniami o charakterze śródmiejskim – dużej powierzchni zabudowy, wysokim wskaźniku intensywności zabudowy i niewielkiej powierzchni biologicznie czynnej.

Ryc. 3. Zachodnia część ulicy Stanisława Leszczyńskiego, Lublin (fot. autor 08.2022)

The western part of Stanisława Leszczyńskiego Street, Lublin (photo: author 08.2022)

Cechy charakterystyczne dla obszarów śródmiejskich – zwarta tkanka budowlana, sytuowana w pierzei ulicy, uzupełniona mniejszymi obiektami oficyn lub wolnostojących zabudowań gospodarczych – zauważalna jest również w kompozycji urbanistycznej dawnej Wieniawy (Ryc. 2). Znaczący wpływ na kompozycję przestrzeni mają lokalne uwarunkowania topograficzne. Ulice prowadzone są w dnie suchych dolin, biegnących w łuku. Tym sposobem powstają zamknięcia widokowe w przestrzeniach ulic. Ukształtowanie terenu tworzy też swoisty, indywidualny charakter, w którym jedną ze ścian są strome skarpy pokryte zielenią (Ryc. 3). Istotnym elementem w przestrzeniach ulic są miejsca cofnięcia linii zabudowy przy obiektach użyteczności publicznej administracji, podkreślające znaczenie obiektów oraz tworzące zestawienie przestrzeni sprzężonych.

Ryc. 4. Analiza kompozycji urbanistycznej Wieniawy, Lublin: (oprac. W. Jabłoński, A. Bylicka, 08.2022)

Analysis of the urban composition of Wieniawa, Lublin: (authors: W. Jabłoński, A. Bylicka, 08.2022)

Ryc. 5. Wschodnia część ulicy Stanisława Leszczyńskiego, fot. autor, 08.2022

The eastern part of Stanisława Leszczyńskiego Street, phot. autor, 08.2022

W panoramie od strony północnej (Ryc. 6)¹³ wyraźnie zauważalna jest prosta linii horyzontu obszaru zieleni – Starego Gaju. Typową dla panoramy miejskiej jest charakterystyczna cecha północnej panoramy Wieniawy polegająca na występowaniu kilku planów tła panoramy oraz planów przedpola panoramy. Wyróżnić można tło drugiego planu składające się z tkanki zurbanizowanej przy Alejach Racławickich (Ryc. 6. B), szczególnie obiekty wysokie dzielnicy akademickiej KUL oraz UMCS. Pierwszym planem tła panoramy jest zieleń wysoka Ogrodu Saskiego. Podobnie można wyróżnić dwa przedpola panoramy: pierwsze – silnie zurbanizowane

¹³ Fotografia panoramy od strony północnej (Ryc. 6) wykonana została w rejonie skrzyżowania ulic Witolda Chodźki i Smorawińskiego na wysokości około 30 m ponad poziomem terenu (około 240 m n.p.m.).

osiedli mieszkaniowych dzielnicy Czechów Południowy oraz drugie – otwartej przestrzeni arterii komunikacyjnej ul. Smorawińskiego oraz parkingów i nieużytków przy ul. Antoniego Gębali i Tadeusza Szeligowskiego.

Obszary dawnego rynku (Ryc. 6. A) są skryte za wysokimi budynkami mieszkaniowymi. Linia pierzei zabudowy przy ulicy St. Leszczyńskiego jest niemal całkowicie niezauważalna, wyróżniają się wyłącznie dwa budynki administracyjne – dominanta wysokościowa Urzędu Miasta Lublin przy ulicy Wieniawskiej 14 (Ryc. 6. C) oraz Urząd Miasta Lublin przy ulicy Leszczyńskiego 20–22 (Ryc. 6. D).

Ryc. 6. Panorama północna Wieniawy, C – Urząd Miasta Lublin, ul. Wieniawska 14, D – Urząd Miasta Lublin, ul. St. Leszczyńskiego 20–22, B – budynki KUL-u, A – lokalizacja dawnego rynku Wieniawy; fot. autor, 06.2019

Northern panorama of Wieniawa, C – Lublin City Hall, ul. Wieniawska 14, D – Lublin City Hall, ul. St. Leszczyńskiego 20–22, B – KUL buildings, A – location of the former Wieniawa market square, photo: author, 06.2019

Wykonana analiza panoramy południowej z tarasów widokowych Centrum Spotkania Kultur, ze względu na położenie Wieniawy na północnym zboczu, potwierdza jedynie charakterystyczne cechy – dominantę wysokościową budynku Urzędu Miasta Lublin, urbanistyczne tło panoramy (modernistyczne osiedla mieszkaniowe Czechowa) oraz nieodłączny element krajobrazu Wieniawy – Ogród Saski.

Analiza stanu planistycznego

Obszar dawnej miejscowości Wieniawa nie jest objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego¹⁴. W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin*¹⁵ analizowany teren znajduje się w strefie planistycznej VIII – Centrum. Rozwój obszarów wzdłuż ul. St. Leszczyńskiego zaplanowany został jako kontynuacja zabudowy o charakterze śródmiejskim. Podstawową funkcją przewidzianą w *Studium* jest funkcja mieszkaniowa wraz z usługami w parterze jako forma reurbanizacji miasta, polegająca na zwiększeniu udziału terenów mieszkaniowych¹⁶.

¹⁴ W listopadzie 2022 r. podjęta została uchwała NR 1338/XLIV/2022 Rady Miasta Lublin w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin w obszarach: A – część V oraz B i C – część VIII, obejmująca w swoim zakresie analizowany obszar.

¹⁵ Uchwała nr 283/VIII/2019 Rady Miasta Lublin z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie uchwalenia *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin*.

¹⁶ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – kierunki*, s. 57–66.

Przyjęte w *Studium* wskaźniki urbanistyczne dla analizowanego obszaru należą do wysokich, bardzo atrakcyjnych inwestycyjnie. Wskaźnik maksymalnej intensywności zabudowy określony został jako 8,0, co koresponduje z maksymalną wysokością zabudowy określoną na 25 metrów. Jednocześnie nie zostały określone minimalne wskaźniki powierzchni biologicznie czynnej¹⁷. Ponadto centralny obszar terenu – wzdłuż ul. St. Leszczyńskiego od skrzyżowania z al. J. Długosza do skrzyżowania z ul. Czechowską nie znajdują się w obszarach wskazanych jako strefy ochrony widokowej, wprowadzającej ograniczenia wysokościowe zabudowy. Jedynie fragment silnie zurbanizowany we wschodniej części oraz otwarte tereny doliny rzeki Czechówki znajdują się w Strefie Ochrony Dalekiego Tła Ekspozycji¹⁸.

Wnioski

W krajobrazie dawnej miejscowości Wieniawa w Lublinie nie zachowały się elementy tkanki budowlanej z okresu XIX wieku z wyjątkiem pozostałości cmentarza żydowskiego oraz budynku dawnego magistratu gminy Konopnica z 1895 roku. Z oryginalnych struktur urbanistycznych Wieniawy zachowały się wyłącznie ciągi komunikacyjne. Elementem wyróżniającym się w krajobrazie obszaru jest zieleń, przede wszystkim zieleń wysoka Ogrodu Saskiego oraz zieleń niskie w obszarze skarpy nad rzeką Czechówką oraz na terenie uroczyska dawnego cmentarza żydowskiego¹⁹. Obiektami dominującymi w przestrzeni są przede wszystkim budynki administracji publicznej – Urzędu Miasta Lublin oraz budynek mieszkaniowo-usługowy przy skrzyżowaniu ul. St. Leszczyńskiego i al. Jana Długosza. W analizowanym obszarze najwięcej obiektów budowlanych nosi cechy stylu modernistycznego. Budynki powstawały jednak w różnych okresach, stąd możliwe jest wyróżnienie innych, ekлекtycznych stylów architektonicznych.

W związku licznymi przeobrażeniami urbanistycznymi Wieniawy, na analizowanym obszarze występują różne formy przestrzenne o różnych zasadach kompozycyjnych, wynikających również z funkcjonalności samych obiektów. Zmiany przestrzenne, jakie zaszły w miejscowości w II połowie XIX wieku oraz przede wszystkim w XX wieku znacząco zmieniły pierwotną tożsamość miejsca i jego charakter z małomiasteczkowego na charakter obszaru śródmiejskiego o zwartej zabudowie.

Ze względu na lokalizację terenu w funkcjonalnym rejonie śródmieścia Lublina, obszar dawnego miasteczka Wieniawa stanowi bardzo atrakcyjne miejsce pod kątem inwestycyjnym. Na podstawie analiz planistycznych i zauważalnych trendów w polityce przestrzennej kraju²⁰, polegających na intensyfikacji zabudowy na obszarach zurbanizowanych należy spodziewać się dalszego rozwoju zabudowy w danym obszarze. Rozwój ten powinien podążać za ideami zrównoważonego rozwoju, uwzględniającego zarówno tradycję, jak i potencjał miejsca. Bogusław Szmygin zwraca uwagę na konieczność dążenia do realizacji różnych celów gospodarczych, społecznych, ekonomicznych i ochrony zabytków w zakresie gospodarowania przestrzenią w obszarach śródmiejskich²¹.

Wprowadzenie nowych form przestrzennych, w tym obiektów wysokich, będzie korespondowało z zróżnicowanym charakterem przestrzeni i zróżnicowaną stylistycznie architekturą. Nowe, współczesne formy stylistyczne w tym obszarze wpisywać się będą w tożsamość miejsca, która dla obszaru Wieniawy polega przede wszystkim na ciągłej zmienności w przestrzeni. Należy jednak dążyć do zachowania jak największej ilości historycznych obiektów, w tym tych pochodzących z drugiej połowy XX wieku. Elementem spajającym różnorodność przestrzeni jest zieleń, która w tym wypadku stanowi nie tylko uzupełnienie tkanki zabudowanej, ale również jedno z podstawowych tworzyw przestrzeni, zarówno jako tło i przedpole panoramy jak i element towarzyszący w ekspozycji biernej przestrzeni.

17 Ibidem, s. 71–72.

18 Ibidem, załącznik 15.

19 Kamiński J., Trzaskowska E., Soszyński D., *Krajobrazy naturalne i uroczyska na terenie Lublina*, [w:] Trzaskowska E., Adamiec P. (red.), *Krajobrazy Lublina. Roślinność naturalna*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2016, s. 23.

20 Trend ten zauważyć można między innymi w zapisach art. 1, ust. 4 *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, polegających na wykorzystaniu istniejących struktur przestrzennych i infrastruktury technicznej w możliwie w największym stopniu.

21 B. Szmygin, *Problemy ochrony zabytków – obecny stan oraz zalecenia UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego*, [w:] A. Rottermund (red.), *Dlaczego i jak w nowoczesny sposób chronić dziedzictwo kulturowe. Materiały pokonferencyjne*, Polski Komitet do spraw UNESCO, Warszawa, 2014, s. 59.

Podsumowanie

Charakter przestrzeni dawnej miejscowości Wieniawa ulegał znacznym przeobrażeniom na przestrzeni wieków. Od charakteru małomiasteczkowego ewoluuje do obszarów śródmiejskich o dużej intensywności zabudowy. Charakterystyczną, niezmienną cechą pozostaje zieleń jako element tła i przedpola panoramy, a także uzupełnienie wnętrza urbanistycznych. Tym samym tożsamość miejsca można scharakteryzować jako ciągłe dążenie do przemian odpowiadającym bieżącym potrzebom gospodarczym, administracyjnym i społecznym, które ma swoje odzwierciedlenie również w formie i typologii powstającej zabudowy. Pomimo różnorodności form i stylów można zauważyć próby poszanowania lokalnych uwarunkowań terenowych, w tym koncepcji tworzenia tarasowego układu planów architektonicznych przy zachowaniu skali i proporcji ulic. Jedyną pozostałością po pierwotnej tożsamości jest budynek dawnego magistratu wraz z budynkiem gospodarczym. Obiekty te stanowią jednak wyłącznie formę miniatury architektonicznej w kontekście powstających w rejonie obiektów.

Bibliografia

- [1] A. Górka, *Krajobrazowy wymiar ruralistyki*, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2017.
- [2] J. Kamiński, E. Trzaskowska, D. Soszyński, *Krajobrazy naturalne i uroczyska na terenie Lublina*, [w:] E. Trzaskowska, P. Adamiec (red.), *Krajobrazy Lublina. Roślinność naturalna*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2016, s. 11–44.
- [3] J. Kolen, H. Renes, K. Bosma, *Landscape biography*, Van den Brink A., Bruns D., Tobi H. Bell S. (red.), *Research in Landscape Architecture: Methods and Methodology*, Routledge, Nowy Jork, 2017, s. 120–135.
- [4] N. Przesmycka, *Lublin: przeobrażenia urbanistyczne 1815–1939*, Politechnika Lubelska, Lublin 2012.
- [5] M.J. Siestrzewitowska, *Ochrona tożsamości przestrzennej na przykładzie wybranych miast Lubelszczyzny: Ostrów Lubelski, Biłgoraj, Kraśnik*, Politechnika Lubelska, Lublin 2011.
- [6] B. Szmidt, *Odbudowa Warszawy: ośrodki, zespoły i akcenty architektoniczne*, [w:] Biuletyn TUP, nr 1/1944, Londyn 1944, s. 80–81.
- [7] B. Szmidt, *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981.
- [8] B. Szmygin, *Problemy ochrony zabytków – obecny stan oraz zalecenia UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego*, [w:] A. Rottermund (red.), *Dlaczego i jak w nowoczesny sposób chronić dziedzictwo kulturowe. Materiały pokonferencyjne*, Polski Komitet do spraw UNESCO, Warszawa, 2014, s. 59.
- [9] W. Witkowski, *Podlubska Wieniawa*, „Rocznik Lubelski” 1971, XIV.

Źródła archiwalne

- [10] *Plan miasta Lublina*, 1829 r., APL, PmL, sygn. 7.
- [11] *Mapa ewidencyjna miasta Lublina*, Biuro Regulacji miasta Lublin, 1928 r. (źródło: <https://teatrnn.pl/miejsca/mapy>, dostęp: 25.08.2022 r.).
- [12] *Mapa topograficzna*, 1965 r., (źródło: https://mapy.geoportal.gov.pl/imap/lmgp_2.html?gmap=gp0, dostęp: 24.08.2022 r.).

Dokumenty, akty prawne

- [13] Uchwała nr 283/VIII/2019 Rady Miasta Lublin z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie uchwalenia *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin*.
- [14] Uchwała NR 1338/XLIV/2022 Rady Miasta Lublin w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin w obszarach: A – część V oraz B i C – część VIII.
- [15] *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (T.j.).

Determining the identity of the place through spatial and landscape analysis. A case study of the former town of Wieniawa in Lublin

Abstract: The article presents a spatial and landscape analysis of the area of the former town of Wieniawa in Lublin, on the basis of which the features of the local anthropological landscape were specified. As part of the work, a number of analyzes were performed in 2022, including: scenic, historical, cubature, development, planning documents and administrative decisions. On their basis, an attempt was made to determine the identity of the place of the analyzed area.

Keywords: Wieniawa, Lublin, identity of the place, spatial and landscape analysis, urban analysis
